

3 REDAKTIONELL KOMMENTAR TILL ARTIKELN »LITTERARIA»

Spanska Flugan, sectio penultima

Ofvanstående bedömande, som tros vara afgifvet af en icke längesedan vår landsman, Hr Professor *Fredr. Argelander*, torde i detta namn hafva en ytterligare borgen, att det recenserade arbetets vikt icke blifvit öfverskattad, äfvensom ett ökad intresse för oss Finnar. – Detta intresse gör väl äfven följande korta notiser om Profess. Argelanders förnämsta arbete välkomna för läsaren.

10

Under en följd af år (från 1824) har Hr Argelander sysselsatt sig med observationer å stjernhimmelen, för att bestämma en mängd stjernors relativa läge. Detta förändrar sig nemligen, ehuru för den flygtiga betraktaren omärkligt, genom *en rörelse hos hela vårt planetsystem*. Hr Argelander har, efter att hafva observerat 560 särskilda, fixstjornor, beräknat deras läge, för år 1830, och i uppgjorda tabeller jemfört detsamma med hvad *Piazzi* för år 1800, och *Pond* för år 1830, i detta afseende uppgifvit. Till följe af denna jemförelse har Hr Argelander trott sig kunna bekräfta en, redan af Herschel uppställd, hypotes öfver nämnde vårt planetsystems rörelse, samt bestämt, att det rör sig i riktning *mot en stjerna* af sju storleken i *constellationen Hercules*. Huru omärkligt denna rörelse är, kan inses af den minutiösa skilnaden i skilda tiders observationer, och de, som frukta för att sol och måne skola ramla, kunna lätt slippa sin fruktan om de erkänna, att denna vårt solsystems bana, likasom alla verldskroppars, måste vara i sig sjelf återgående, och tillåta densamma helst en gång af vår sol tillryggaläggas. Men skämt å sido.

20

Hr Argelanders outtröttliga flit beundrades af hvar och en, som kände densamma. Och man finner lätt att en sådan flit behöfves för att på 1/10 000 sekunder bestämma läget för ett så stort antal af stjornor. Det arbete, uti hvilket Hr Argelander framlägger resultatet af sin möda, har han dedicerat till Professorerne Hällström, af Schultén och v. Bonsdorff. Det har till titel: *DLX Stellarum fixarum positiones mediæ ineunte anno 1830. Ex observationibus Aboæ habitis deduxit, aliorum Astronomorum positionibus comparavit subsidiaque ad supptandos locos apparentes inservientia adjecit. Mag. Fredr. Guil. Aug. Argelander, Astronomiæ Professor, P. O. Imp. de S. Wladimiro in IV Classe Eques. Litteris excudere J. C. Frenckell et Filius, Universitatis typographi Helsingforsiae MDCCCXXXV.*

30

Uti en sednare, i Petersburgska Vetensk. Akademiens Handlingar införd afhandling, har Hr Argelander utförligare redogjort för gången af sina arbeten och säkerheten af den i afseende å vårt planetsystems rörelse gjorda bestämningen.

40

4 SVENSK LITTERATUR.

Spanska Flugan, sectio penultima

Sverges Litteratur har i vår tanke ingen märkligare produkt att framvisa för sednaste år än Litteratur-Bladet af Geijer¹, en skrift

50

¹ Som bekant är, har detta blad numera upphört. Att det likväl icke varit utan efterföljd, bevisar till en del tidningen *Eos*, XII:te Bandet af Törnrosens bok m. fl. arbeten af samma syftning.

mindre märkvärdig genom det speciella af dess innehåll, än genom dess allmänna syftning i förening med utgifvarens personlighet och ställning i samhället.

Det är i allmänhet få högt begåfvades lott, att uppträda såsom verksamma ledamöter i det stora vetenskapernas samfund, att för hela sin samtid vara väckare och ledare, samt såsom sådana kvarstå för kommande släkten. Men det gifves för hvarje vetenskapsman en verkningskrets, inskränktare till sitt omfång, men icke mindre ädel och viktig; den inskränker sig inom det land, hvilket han är skyldig lifvet
 10 andligen och lekamligen, det folk, i hvars språk han emottagit sin bildning och af hvars cultur-tillstånd denna är ett aftryck. I de länder vidare, uti hvilka den sanna vetenskapligheten snart sagt är inskränkt inom Universiteterna, har den dessa tillhörande lärdes verksamhet tvenne skilda sätt för sitt framträdande: i Universitetslärarens närmaste bestämmelse, att bilda samhällets blifvande funktionärer, och i den allmänna, att uti skrift inverka på hela nationens vetenskapliga och sedliga bildning. Det tillhör derföre dessa vetandets värdare och tjenare att, hvar och en uti sin sfär, icke blott inom sitt land sprida och allmängöra, hvad i andra länder framträdt gagneligt och utmärkt, utan
 20 ock att med styrka af deras högre insigt utöfva inflytande på afgörandet af alla de frågor, hvilka, om också blott för ögonblicket, väckt deras landsmäns lifligare intresse. Fåfängt tro de sig kunna väcka deltagande för det sköna och förträffliga samtidens eller fordna tidens litteratur har att erbjuda¹, annorlunda än genom att använda denna vundna resultat för *dagens*, vare sig religiösa, politiska eller industriella *behof*. Ty endast de män hafva inverkat på sin tid, hvilka begripit densamma, och att begripa den, är att verksamt deltaga uti det, hvaraf den uppröses. Må man invända, att ett deltagande, hvilket *utgången* visat vara stridande mot tidens kraf, icke kan sägas vara ett begripande af sin tid; vi svare; denna utgång är i hvarje nu obestämbar, och för den hafva äfven de arbetat, uppå densamma hafva de inverkat, hvilka genom sitt motstånd hejdat de upprörda sinnena och lemnat dem tid att sansa sig — med ett ord: äfven dessa hafva ingripit uti samt derföre äfven begripit och fattat sin tids sträfvanden, och deras namn fortlevver med deras verksamhet. Man har anfört och anför mot en sådan åsigt en mängd föregifna skäl, hvilkas hufvudsumma är, att en på dagens frågor riktad verksamhet hos vetenskapsiddkaren vore ett nedsättande af vetenskapens höghet; men *utgången* har äfven här visat, att dessa deklamationer, om de icke haft sin rot i personens uppblåsthet eller
 30 tröghet, utan åtföljts af en i gerningen förnäm tillbakadragenhet, härledt sig från litterära frossare, hvilkas verksamhet är den passiva

¹ Ett icke otydligt bevis härå lemna de åtskilliga misslyckade försöken, att i Sverge etablera en litterär tidskrift, och sednast Litteratur-Föreningens upplösning. Det ringa deltagande, denna förenings-tidning rönt, icke mindre hos de arbetande än de blott betalande ledamöterna, får väl förnämligast tillskrifvas dess saknad af all bestämd färg. Ty man må säga hvad som helst, det beprisade »*sine studio*» är och förblir, i ordets alla bemärkelser, en gyllene medelmätta. Vi före härmed like väl icke ordet för ultraismen hvarken i skrift eller handling. Men äfven en skriftställare,
 50 som allvarligt söker afhålla sig från all partiskhet, bör ega ifver och intresse lika mycket som sans och hållning. Utan intresse kan han aldrig ingifva intresse. Der åter flera arbeta gemensamt, gör sig fordran på ett gemensamt intresse ännu mera kännbart, och denna gemensamhet är och blir parti-ifver. Svårt är också att inse, hvarföre det vore fördömligt att tillhöra ett parti, blott man gör ett godt parti. Hvad som i vår tanke i synnerhet vållat brist på enhet och intresse i Sv. Litter. Fören:s Tidning, är saknaden af enhet i Philosophiskt hänseende; med andra ord (vi måge utsäga det) saknaden af bestämda philosophiska åsichter öfverhufvud.

njutningens, eller från dem, hvilkas volumer fylla boksamlingarne, utan att dessas innehåll någonsin inflytelserikt framträdt eller framträder i lif och lefverne. Att tider funnits, då vetenskapens idkare bildat ett skrå för sig, och då all vetenskaplig verksamhet var en blott ömsesidig inverkan mellan skråets ledamöter, bevisar intet, emedan dessa tider icke äro vår tid. Bildningens fortgång har icke blott ökat de bildades antal, utan äfven jemnat dess skilda stadier. Vetenskapens vård är ett embete, och embetsmannen är statens tjenare. Vetenskapsmannens verksamhet tillhör derföre staten, och ehuru sanning är hans sträfvan- des mål, är sanningen icke ett ideal, utan lefvande, existerande sanning, verklighet.

10

Icke utan skäl har man från Sverges första Universitet fört klagan öfver den bitterhet och missaktning, för hvilken detta Universitet i landets allmänna tidningar varit ett föremål. Exempellöst är det nedsättande, som vederfarits dess yppersta män, och utan tvekan kan man antaga, att detta väckt alla rättsinnades harm. Men å andra sidan kan i ett så upplyst samhälle, som Sverige är, ett sådant rop hvarken uppstå utan anledning eller i tiotal år fortfara, utan uppmuntran. Hvem som vill, må söka en sådan anledning, hvar han vill. Vi anse densamma vara för handen uti Universiteternas ringa deltagande i *dagens frågor*. Hvem har icke sett dessa kallas *lumpna*? Men hvem har också icke hört det buller dessa lumpna frågor väckt? Måne det lumpna i sjelfva verket har så stor magt öfver människosinnet, att derpå skulle vågas lif och välfärd? eller ligger lumpenheten endast i frågornas behandling? och, om så är, hafva icke de någon skuld, hvilka äro kallade att föra *sanningens* talan, men lemnat dennas heliga sak i fräcka och okunniga händer? Farans storlek synes hafva väckt medvetandet häraf och tvungit till bemödanden att inverka på dagen. Och det är såsom ett sådant bemödande vi skulle fästa en särdeles märkvärdighet vid Geijerska Litteratur-bladet.

20

30

Sannt är, att denna skrift ännu i hvarje nummer säger sig »komma att innehålla recensioner och öfversigter af skrifter, hörande till årets Litteratur.» Huruvida den härmed haft allvar, är lätt att afgöra. Om den icke uppfyllt sina löften, hvem ville derföre tadla den berömde Författaren? De ämnen, Förf. vidrört, äro af en så djupt ingripande natur, att föga någon litterär produkt vore nog märkvärdig, för att till läsarens båtнад ifrån dem afvända Förf:s uppmärksamhet och grundliga undersökningar. Detta är så mycket mindre fallet, som under utredningen af dessa ämnen skilda författares åsigt skärskådas och deras skrifter derigenom både grundligast recenceras och säkrast komma publiken till gagn.

40

Förf. har valt den mest radikala väg för att qväfva det onda, då han uppställt positiva lärur uti för samhället så viktiga frågor, som t. ex. *undervisningen och fattigvården*, de bildades och obildades vård. Redan dessa tvenne ämnen äro mångsidiga nog, för att utgöra ett problem för idkare af snart sagdt hvarje branche af vetande, och vederlägga derigenom det inkast, att endast Philosophen, Historikern och Statistiken o. s. v. på samhällets organisationer kunna utöfva ett omedelbart inflytande. Men, om äfven detta skulle fordra en öfvervägande talang, erbjuder sig för hvar och en, som på någon viss vetenskapsgren användt ett mera omfattande studium, en lättare väg att verka för sanningens seger. Denna är den negativa kritikens. Vi mena icke härmed den polemik, som begagnas af dagens mest högljudda skrikare, utan en lugn och oväldig kritik af dessas meningar, egnad att blotta den grofva okunnighet och den uppsåtliga lögnfullhet, hvaraf deras skrifter

50

icke sällan lemna talrika vedermälen. Kanske anser man det icke löna mödan? – En så högt skattad och besparad möda skall blifva onyttig, den tid det varder stor vedermöda.

Vi hafve till slutet af denna lilla artikel besparat besvarandet af en ofta gjord invändning emot hvarje fordran på icke blott en, i den omedelbara verkligheten ingripande, utan på hvarje litterär verksamhet, utom Universitet, öfverhufvud hos Universitetsläraren; nemligen den, att de förhöjda fordringarne och den derjemte mångfaldigade kontrollen vid examina med blifvande embetsmän betager Universitetsläraren all tid till arbeten i och för sin vetenskap. Att sådant är förhållandet i synnerhet der, hvarest antalet af lärare är inskränktere, kan af ingen, som eger någon sakkännedom, med skäl nekas. Men vi skulle anse, att detta missgynnande förhållande i betydlig mån kunde häfvas genom en liberalare uppfattning af hvad för embets-examina finnes stadgadt, och, i allmänhet, genom en mindre skolmessig åsigt af studierna vid Universitetet. Man ser sålunda en professor år ut och år in, uttråka sig och sina åhörare med kurser i vetenskapens elementer, beräknade endast för någon viss examen och innehållande, hvad lärjungen lätt kan inhämta ur hvarje compendium. Skulle nu inhemtandet af dessa nödvändiga lexor lemnas åt Studentens egen omtanke, så egde läraren tillfälle att, genom utarbetande af grundligare vetenskapliga föreläsningar, arbeta på sin egen förkofran, och tillika i vetenskapens inre införa dem af sina lärjungar, som för ett djupare studium hade intresse¹. Sjelfva dessa föreläsningar i oförändradt skick, eller efter omständigheterna omarbetade vore redan en för någon del af allmänheten välkommen gåfva, och hvar och en som sökt intränga i en vetenskap, samt sjelfständigt utveckla densamma, vet huru rika anledningar hvarje steg erbjuder till tillämpningar på *dagens frågor*. Ja, det är vid utförandet af en vetenskaplig afhandling ofta svårare att undvika utflygter till omgifvande förhållanden, än att till dem finna en anledning. Såsom deremot nu ofta en Akademisk föreläsning måste inrättas, kan densamma endast föranleda till en lärobok, eller en schematisk öfversigt af vetenskapen och blir, äfven om den skulle komma till allmänhetens kännedom, för denna helt och hållet förlorad. Det är i vår tanke i synnerhet ofvan anförda förhållande, som gör att mången duglig och insigtsfull man i decennier innehaft en catheder, utan att hafva visat andra tecken till sitt litterära lif, än ett par stycken akademiska dissertationer².

¹ På dem; hvilka sakna ett sådant intresse, vore föga förloradt. Men också alla examinander kunde det åläggas att, utom compendii-lexan, i någon särskild del af vetenskapen ådagalägga ett djupare och noggrannare studium, likväl efter eget val. De svårigheter, som vid ett sådant specielt studium möta nybörjaren, skulle snart låta honom känna behofvet af en ledare, och läraren hade föga att befara, att se sitt auditorium tomt. Låt äfven hända att antalet af åhörare skulle än så betydligt förminskas, så skulle likväl saken mera vinna derigenom, att några få bibringades grundliga insigter, än att alla förblefve blotta lexläsare.

² Att t. ex. vid vårt Universitetet productiviten å detta slags litterära alster aftagit är mindre förvånande, emedan man allmänt insett, att den på dem nedlagda möda är ett snart sagt begrafvet pund. Mera förvåning bör det väcka, att de af *inter* blifvit ersatta, med andra ord, att all productivitet afstannat. Man kan väl hos oss såsom orsak anföras en inskränktere tryckfrihet och den läsande publikens fåtalighet. I förra afseendet påminne vi blott derom, att den tidskrift, som gifvit anledning till denna uppsats, i vår bokhandel debiteras, och det sednare lemna de uppgifter på afsättningen af Svenska bokpressens alster i Finland, det förstnämnda landets tidningar innehållit, viktiga upplysningar. Med mera skäl kan vår bokhandels i sanning usla skick anföras. En utväg är, att låta i Sverige (helst i Stockholm) trycka sitt arbete. Den medför billigare tryckningskostnad, afsättning i Sverige och, om så

Med större skäl öfverklagas de mångahanda examina, hvilka upptaga en Akademisk lärars tid och sätta hinder i vägen för hans litterära verksamhet. Detta nödvändiga onda är af den beskaffenhet, att det föga kan aflägsnas. Vi förmå endast inse ett sätt att göra detsamma lindrigare. Det finnas nemligen knappt någon akademisk lärare, som icke erkänner, huru svårt det är att uti en tentamen eller examen bestämma examinandens kunskaper. Ju mera samvetsgran derföre läraren är, desto mera tid skall han på undersökningen deraf använda, utan att likväl någonsin kunna drifva undersökningen, då den *ex officio* anställes, så långt, att han om riktigheten af sitt bedömande kunde vara fullkomligt säker. Denna säkerhet kunde lättare, såsom vi förmene, och med mera gagn för lärare och lärjunge vinnas, 1:o om examinanderne ovilkorligen voro förpliktade att t. ex. ett år före den tillämnade examen anmäla sig hos examinatorn; 2:o om denne efter att, såsom ofvan blifvit antydt, hafva inrättat sina föreläsningar utan afseende på examens-lexan, skulle anställa repetitions-collegier enligt Sokratiske metoden, vid hvilka han icke blott egde tillfälle att närmare utveckla, hvad under föregående föreläsningar blifvit framställt, än ock kunde utröna, hvilka framsteg examinanden på egen hand gjort i den schematiske och historiska uppfattningen af vetenskapen; samt 3:o om ett närmare förhållande, än nu vanligen eger rum, i det privata umgänget etablerades mellan lärare och lärjungar.

Så litet nya och så enkla dessa *pia desideria* än må vara, må de likväl gälla för hvad de äro: yttringar af de nedslående utsigter för all vetenskaplig och dermed *all* kultur inom fäderneslandet, hvilka med hvarje dag för Rec:s ögon antagit en allt dystrare färg och hvilka han måste anse aldrig skola ljusna, om Universitets-studierna nedsjunka till skolstudium och lexläsning.

10

20

30

5 STATISTISCHE DARSTELLUNG DES GROSS-FÜRSTENTHUMS FINLAND. VON D:R GABR. REIN, PROF. D. GESCH. HELSINGFORS 1839. 102 SIDD. 8:O.

Spanska Flugan, sectio penultima

Förf:s i Företalet gjorda reservation, att hans arbete »icke gör anspråk på namnet af en fullständig Statistik öfver Finland, inskränker kritiken öfver detsamma till en kontroll öfver riktigheten af dess uppgifter. Så föga detaljerade åter dessa äro, är det icke ens att förmoda, att de skulle innehålla något stridande emot hvad som annorstädes finnes uppgifvit. Ty läsaren har svårt att i denna framställning finna några spår af de arkiver, Förf. uppgifver sig hafva begagnat, om man undantager några anföranden om landets Bibliotheker, om antalet af Kronofogdar, Länsmän, Landtmätare o. s. v. Allt öfrigt skole åtminstone Ref. tro finnes anfördt dels i landets tidningar, dels uti angående detsamma utkomma skrifter och offentliga handlingar. Några oförmligheter finnas här och der, såsom då Förf. speciellt uppräknar Karis, Helsinge och Borgå åar, med förbigående af en mängd vida större, både

40

50

önskas, möjligen icke obetydliga honorarier för manuscriptet. Oss är berättadt, att t. ex. öfversättningen af Heinroths Antropologie blifvit betalt med 300 R:dr B:co.¹ Dessa repetitions-collegier skulle icke erfordra ett förökadt antal af lectionstimmar, emedan genom dem ingen tid för den bestämda föreläsning-kursen ginge förlorad.